

ІСТОРІЯ НАУКИ

УДК [378.4.096:552](477.83-25)ЛНУім.Франка(091)

КАФЕДРА ПЕТРОГРАФІЇ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (ДО 80-РІЧЧЯ ВІД ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ)

Олександр Костюк, канд. геол. наук,
доцент кафедри мінералогії, петрографії і геохімії
імені професора Ореста Матковського
oleksandr.kostyuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-2218-1757>

Інга Попова, інженер кафедри мінералогії,
петрографії і геохімії імені професора Ореста Матковського
inga.popova@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0006-6426-7216>

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. М. Грушевського, 4, Львів, Україна, 79005*

Стисло проаналізовано всебічну діяльність кафедри петрографії, яку було засновано 1945 р. Це була єдина в Україні кафедра, яка мала таку назву і на якій готували фахівців-петрографів. У 2020 р. внаслідок реорганізації геологічного факультету її об'єднали з кафедрою мінералогії, і нині це кафедра мінералогії, петрографії і геохімії імені професора Ореста Матковського.

Схарактеризовано внесок співробітників кафедри у розвиток петрології та літології. Висвітлено окремі аспекти навчального процесу, здобутки у підготовці й виданні навчально-методичної літератури. У різні роки на кафедрі готували фахівців-петрографів для таких країн, як Алжир, Ангола, Буркіна-Фасо, В'єтнам, Кот-д'Івуар, Куба, Лаос, Монголія, НДР, Сенегал, Сирія, Туркменістан. У 1946 р. при кафедрі створено шліфувальну майстерню, а 1950 р. – міжкафедральну лабораторію літологічних досліджень, яку 2020 р. об'єднано з лабораторією фізичних методів досліджень мінералів і гірських порід і нині це лабораторія мінералого-петрологічних досліджень.

Проаналізовано головні наукові напрями, що їх розвивали на кафедрі від початку її заснування знані професори В. Соболев, Д. Бобровник, О. Бобрівич, К. Свешніков, їхні колеги й учні. Схарактеризовано наукові публікації співробітників кафедри, а також їхню активну участь в організації та проведенні різноманітних наукових форумів різного рангу.

У 1976–1993 рр. студенти і співробітники кафедри петрографії брали участь у діяльності міжфакультетської студентської науково-дослідної групи «Шельф», у 1995–2010, 2025 рр. – еколого-культурологічної експедиції «Дністер».

Нині на кафедрі розвивають такі основні наукові напрями, як мінералого-геохімічні дослідження гідротермальних і магматичних родовищ; петрологічні дослідження магматичних і метаморфічних комплексів; літологія осадових комплексів; мінерало-геохімічний супровід під час проведення реставраційних робіт та ін. Для реалізації поставлених завдань фахівці кафедри активно співпрацюють з вітчизняними та зарубіжними науковими й виробничими установами.

Ключові слова: кафедра петрографії, кафедра мінералогії, петрографії і геохімії імені професора Ореста Матковського, петрологія, літологія, навчальний процес, науково-дослідна робота, наукова публікація, історія науки, геологічний факультет, Львівський національний університет імені Івана Франка.

DOI <https://doi.org/10.30970/min.76.10>

Мета пропонованої статті – усебічно схарактеризувати діяльність кафедри петрографії, яка активно функціонувала на геологічному факультеті Львівського університету протягом 1945–2020 рр. Нині її співробітники продовжують заповзятливо працювати у складі новоствореної кафедри мінералогії, петрографії і геохімії імені професора Ореста Матковського

Виклад основного матеріалу. Кафедра петрографії як окремий структурний підрозділ геологічного факультету була заснована 1945 р. І до 2020 р., коли її об'єднали з кафедрою мінералогії, це була єдина в Україні кафедра, яка мала таку назву і готувала спеціалістів геохімічного профілю за спеціалізацією *петрографія*.

Окремі курси з петрографії почав викладати ще у 1860-х роках Фердінанд Ціркель (Zirkel), перший завідувач кафедри мінералогії, заснованої 1864 р. на філософському факультеті Львівського університету [11]. Він уперше застосував кристалооптичний метод для мікроскопічного вивчення гірських порід і їхньої діагностики. Його підручник «Lehrbuch der Petrographie» (Bonn, 1866) знаменував період відокремлення петрографії від геології і мінералогії; друге видання (1873) побудоване на даних мікроскопічних досліджень [3; 4]. Фелікс Крейтц (Kreutz), який керував кафедрою мінералогії до 1874 р., продовжував читати курси з петрографії та займався мінералого-петрографічними дослідженнями магматичних і осадових порід. Професор Еміль Дуніковський-Габданк (Dunikowski-Habdank), завідувач кафедри мінералогії протягом 1889–1925 рр., удосконалив методику викладання навчальних курсів з петрографії: для студентів стало можливим вивчати різноманітні гірські породи на основі зібраних і впорядкованих колекцій гірських порід з музейних фондів. З 1925 по 1933 рр. на кафедрі, яка тоді мала назву мінералогії і петрографії, під керівництвом проф. Зигмунда Вейберга (Weyberg) вивчали проблеми генезису гірських порід. Уже з 1928 р. на кафедрі запровадили чотирирічну підготовку магістрів-мінералогів і петрографів. Відомий педагог і дослідник у галузі мінералогії й петрографії Карпат і Волино-Поділля проф. Юліан Токарський (Tokarski) протягом 1933–1939 рр. завідував кафедрою мінералогії, а 1939–1941 – кафедрою петрографії і читав такі курси, як «Вступ до петрографії», «Хімічна петрографія», «Спеціальні розділи петрографії» та ін. Він виховав плеяду молодих кадрів і сформував відому мінералого-петрографічну школу, представниками якої були С. Біскупський (Biskupski) (завідувач кафедри мінералогії і декан природничого факультету протягом 1939–1941 рр.) і К. Смуліковський (Smulikowski) (очолював кафедру мінералогії у 1944 р.) [3; 4; 11].

З 1945 р. новостворену кафедру петрографії у Львівському університеті очолювали професори В. Соболев (1945–1960), Д. Бобровник (1960–1974), О. Бобрієвич (1974–1995), доц. В. Хмелівський (1995–2002), проф. К. Свешніков (2002–2006), доценти А. Сеньковський (2006–2011) та І. Побережська (2011–2012), проф. В. Гулій (2012–2019).

У 1946 р. при кафедрі петрографії створено шліфувальну майстерню, яка функціонує досі. Вона була оснащена шліфувальними станками різних конструкцій для виготовлення шліфів гірських порід, аншліфів руд і пластинок мінералів для петрографічних, мінералогічних і термобарогеохімічних досліджень. Нею завідували Є. Мандзюк, В. Гринчук, В. Онишко, Ю. Сидор [3], нині – Є. Дворжак. У 1950 р. з ініціативи тоді ще доцента

Д. Бобровника розпочала роботу міжкафедральна лабораторія літологічних досліджень, яку очолювали В. Чернишова (1950–1995) та І. Гнатів (1995–2020). У 2020 р. лабораторію об'єднали з лабораторією фізичних методів досліджень мінералів і гірських порід. Нині це лабораторія мінералого-петрологічних досліджень, якою завідує К. Бурбан.

У 2020 р. внаслідок реструктуризації й реорганізації геологічного факультету кафедру петрографії було об'єднано з кафедрою мінералогії. І з 1 січня 2020 р. це стала кафедра мінералогії, петрографії і геохімії, якій у 2024 р. було присвоєно ім'я видатного мінералога, багатолітнього завідувача кафедри мінералогії, професора Ореста Матковського. Протягом 2020–2023 рр. новостворену кафедру очолював доц. Л. Скакун, а у червні 2023 р. за конкурсом на посаду завідувача кафедри обрано доц. І. Побережську [13; 14]. Отже, власне кафедра петрографії функціонувала на геологічному факультеті з 1945 по 2020 рр.

Нині кафедра є випусковою зі спеціальності Е4 Науки про Землю і має значні здобутки у розробці навчальної та навчально-методичної літератури. Серед навчальних дисциплін петрографічного профілю протягом останніх 10 років викладачі кафедри читали або читають зараз такі курси, як «Основи петрографії», «Петрографія», «Петрографія кристалічних порід», «Кристалооптика», «Основи мінералогії, петрографії, літології», «Основи петрології», «Основи фізичної геохімії і петрології» «Петрологія алмазонасних порід», «Геологія та мінералогія родовищ діамантів», «Літологія», «Методи літологічних досліджень», «Аналіз петрохімічних даних» (для бакалаврів), «Петрологія», «Методи петрологічних досліджень», «Магматичні комплекси України», «Метаморфізм», «Метасоматичні процеси», «Літогенез», «Осадкові формації і фації», «Літологічний практикум», «Стадіальний аналіз осадових порід», «Рентгеноструктурний аналіз гірських порід та руд», «Рентгенофазовий аналіз гірських порід та руд» (для магістрів).

Навчальний процес на кафедрі петрографії у різні роки забезпечували професори, доктори геол.-мін. наук О. Бобрієвич [7; 15], Д. Бобровник [18], В. Гулій, В. Соболев [1; 2; 9; 10; 12], К. Свешніков, Л. Ткачук, доценти, кандидати геол.-мін. наук Н. Варганова, О. Горбачевська, Ю. Дорошенко, Е. Єлісеєв, Є. Лавренко, А. Сеньковський [16], Є. Сливко, В. Степанов, Ю. Федоришин, В. Хмелівський, асистенти, кандидати геол.-мін. наук Є. Костюк (Макарова), І. Кривошлик, старші наукові співробітники, кандидати геол.-мін. наук М. Безверхній, В. Лашманов, А. Смоголюк, О. Хмелівська, асистенти С. Войтович, К. Калюжна, В. Поповчак, Є. Рибачок, а також навчально-допоміжний персонал: О. Бура, І. Гнатів, К. Гулькіна, М. Дмитренко, Л. Зубкова, Т. Рева, Т. Соловійова, Л. Федоренко, В. Чернишова. Сьогодні петрографічні дисципліни на кафедрі читають доценти І. Побережська та О. Костюк, їм допомагає інженер І. Попова (рис. 1–5).

Протягом майже 20 років (1970–1980-ті роки) на кафедрі готували фахівців-петрографів для таких країн, як В'єтнам, Куба, Лаос, Монголія, НДР, Сирія, пізніше серед студентів з інших країн були представники Алжиру, Анголи, Буркіна-Фасо, Кот-д'Івуару, Сенегалу, останніми роками – з Туркменістану.

Викладачі кафедри петрографії опублікували близько 50 підручників, навчальних посібників і різноманітних навчально-методичних матеріалів (рис. 6), зокрема: *Бобровник Д. П.* Петрографія осадових порід (1974); *Свешніков К. І., Побережська І. В.* Природні сполучення магматичних гірських порід (2005); *Хмелівський В. О., Побережська І. В., Костюк О. В., Гнатів І. Г.* Таблиці та рисунки до лабораторних робіт з курсу «Петрографія осадових порід» (2005); *Свешніков К. І., Побережська І. В., Дорошенко Ю. П.* Магматичні породи та породні сполучення: петрографія, петрологія, методи досліджень (2010); *Дорошенко Ю. П., Побережська І. В., Федоришин Ю. І.* Основи кристалооптики породотвірних мінералів гірських порід (2012); *Степанов В. Б., Генералова Л. В., Дворжак Т. С.* Методичні вказівки до лабораторних занять із курсів «Аналіз петрохімічних даних» і «Геодинамічні

Рис. 1. Колектив кафедри петрографії, 1958 р.

Зліва направо сидять: проф. Д. Бобровник, доц. Н. Варганова, зав. каф., проф. В. Соболев, доц. О. Горбачевська, асист. К. Калужна; стоять: аспірантки С. Плакса, Г. Слоневська, З. Ляшкевич, асист. Є. Рибачок, ст. лаб. В. Чернишова, асп. Г. Шайнюк, асист. Є. Костюк (Макарова).

Рис. 2. Співробітники кафедри петрографії, 2004 р.

Зліва направо сидять: зав. лаб. І. Гнатів, зав. каф., проф. К. Свешніков, доц. Є. Сливко; стоять: доценти А. Сеньковський, В. Степанов, асист. О. Костюк, доц. В. Хмельівський, ст. наук. співробітник Р. Затхей, зав. шліфувальної майстерні В. Онишко.

Рис. 3. Колектив кафедри петрографії, 2008 р.
Зліва направо: асист. С. Войтович, доценти Ю. Дорошенко, І. Побережська, зав. лаб. І. Гнатів,
зав. каф., доц. А. Сеньковський, асистенти У. Борняк, О. Костюк, доц. В. Степанов.

Рис. 4. Співробітники кафедри петрографії, 2013 р.
Зліва направо сидять: інж. О. Бура, зав. каф., проф. В. Гулій, доц. І. Побережська; стоять: інженери
Ю. Сидор, І. Попова, зав. лаб. І. Гнатів, доценти У. Борняк, В. Степанов, О. Костюк.

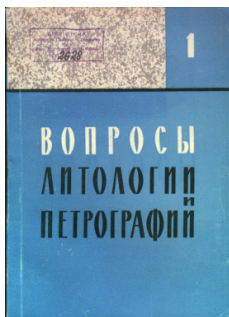

Рис. 5. Співробітники кафедри мінералогії, петрографії і геохімії імені професора Ореста Матковського, 2023 р.

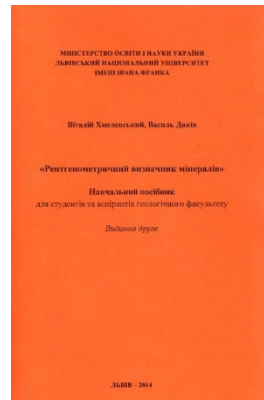
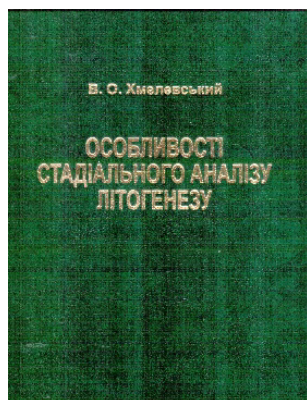
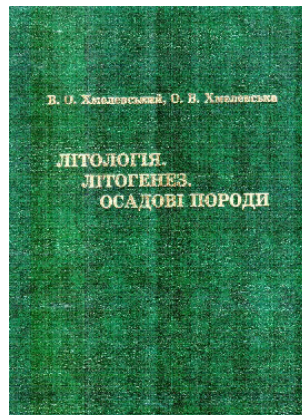
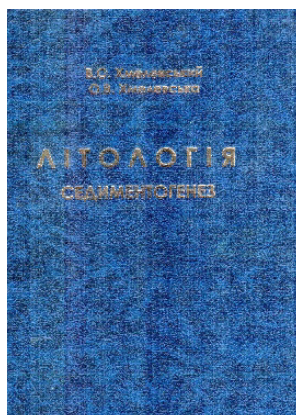
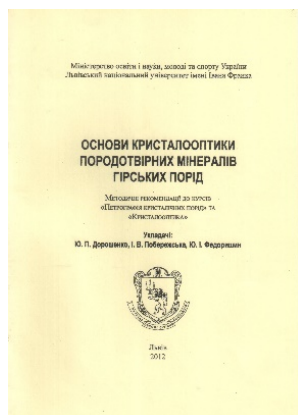
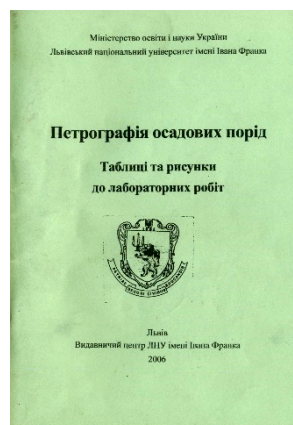
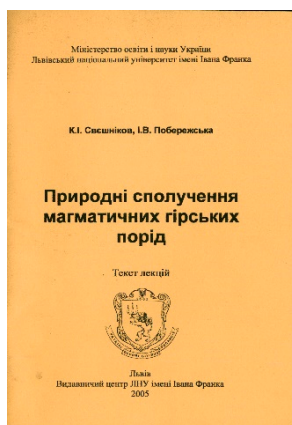
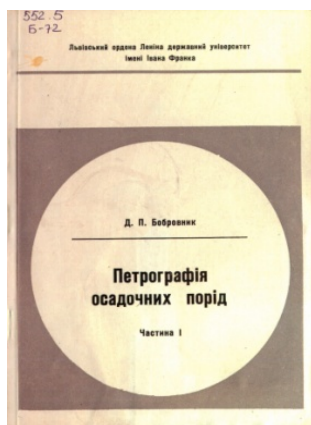
Зліва направо: інж. лаб. І. Шведа, зав. лаб. К. Бурбан, доц. С. Кріль, інженери Є. Дворжак, І. Попова, зав. каф., доц. І. Побережська, асист. Н. Білик, доценти Н. Словотенко, О. Костюк, У. Борняк, Л. Скакун.

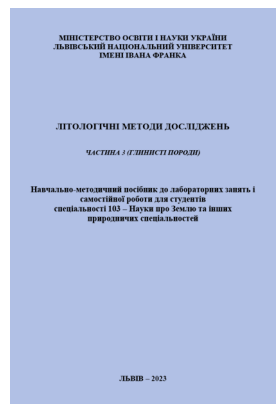
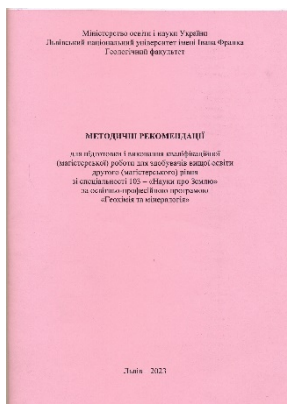
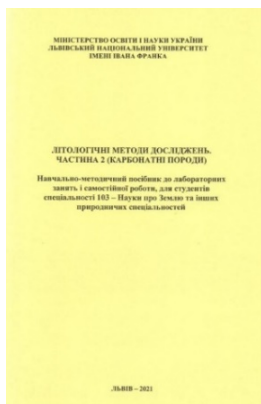
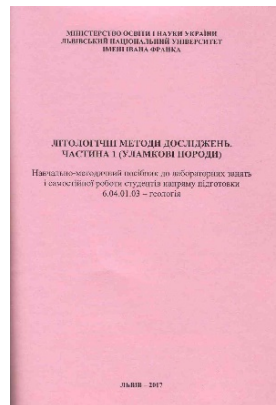
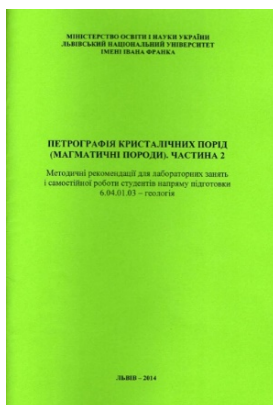
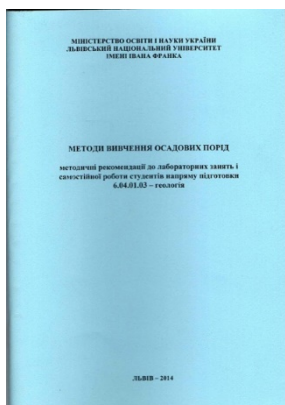
реконструкції». Ч. 1 (2013), Ч. 2. Петрохімічні коефіцієнти, індекси, модулі, параметри (2014); Степанов В. Б., Побережська І. В., Костюк О. В., Гнатів І. Г. Методи вивчення осадових порід (2014); Хмелівський В. О. Особливості стадіального аналізу літогенезу (2015); Хмелівський В. О., Хмелевська О. В. Літологія. Седиментогенез (2015); Хмелівський В. О., Хмелевська О. В. Літологія. Літогенез. Осадіві породи (2015); Дорошенко Ю. П., Побережська І. В., Степанов В. Б., Костюк О. В. Петрографія кристалічних порід. Ч. 3. Метаморфічні породи (2015); Дорошенко Ю. П., Побережська І. В. Петрографія кристалічних порід. Ч. 4. Метасоматичні породи (2016); Побережська І. В., Костюк О. В. Літологічні методи досліджень. Ч. 1 (уламкові породи) (2017); Костюк О. В., Побережська І. В., Борняк У. І. Літологічні методи досліджень. Ч. 2 (карбонатні породи) (2021); Костюк О. В., Побережська І. В. Літологічні методи досліджень. Ч. 3 (глинисті породи) (2023); Костюк О. В., Побережська І. В., Генералова Л. В., Борняк У. І., Войтович С. П., Цільмак О. В., Білик Н. Т. Літологічні методи досліджень. Ч. 4 (кременісті породи) (2026) та ін.

Періодичні видання

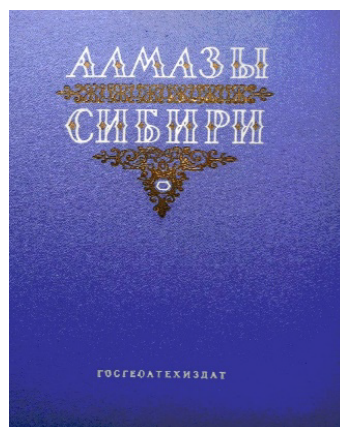
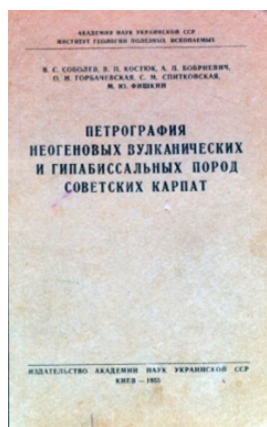
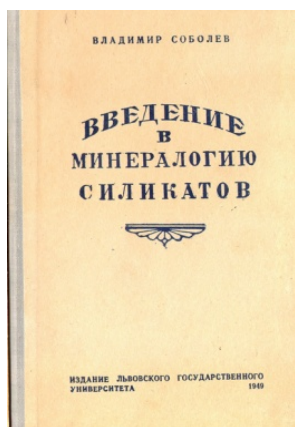

*Підручники, навчальні посібники, тексти лекцій
та інші навчально-методичні видання*

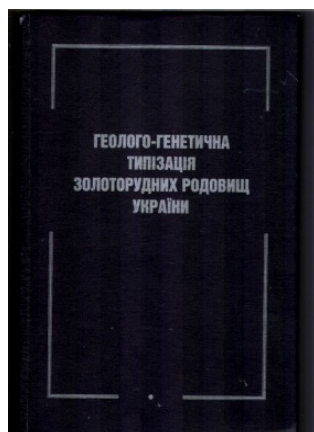
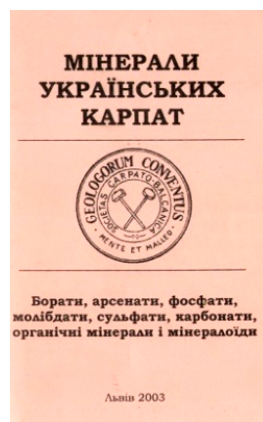
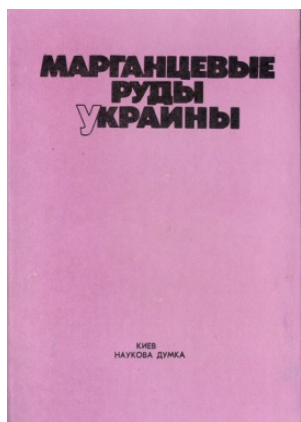
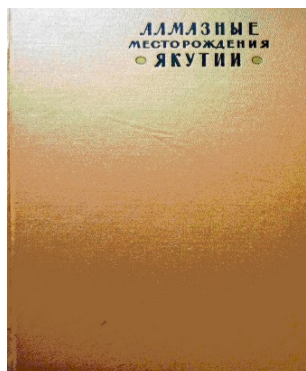

Монографії

Монографії (продовження)

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

ШАЦЬКЕ ПООЗЕР'Я:
ХАРАКТЕРИСТИКА АБІОТИЧНИХ
І БІОТИЧНИХ КОМПОНЕНТІВ
ЕКОСИСТЕМ

За редакцією проф. А.В.Біла, наук.
Й.В.ЦАРЕНКА

Львів
Видавничий центр
імені Івана Франка
2006

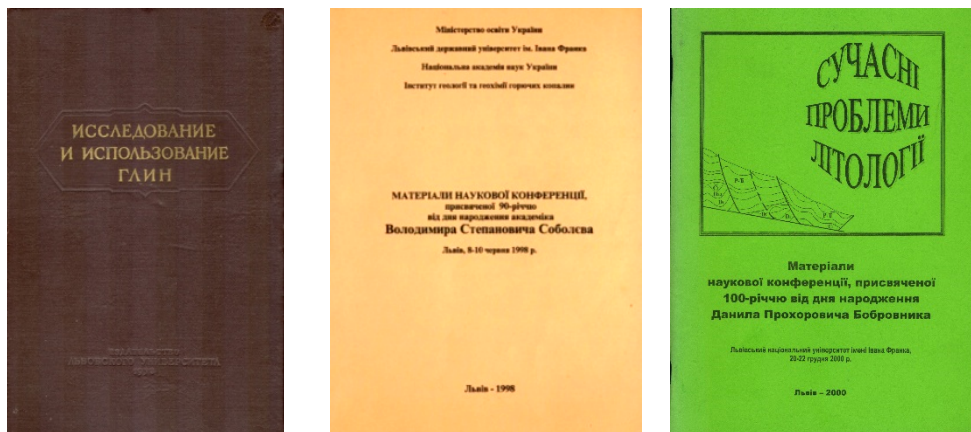
Матеріали наукових конференцій

Рис. 6. Праці співробітників кафедри петрографії

Студенти під час навчання на кафедрі проходять навчальні польові практики в різних куточках України. Серед них Вигорлат-Гутинське вулканічне пасмо, села Міжгір'я і Кваси (Закарпатська обл.), Полицький кар'єр базальтів та Володимирецьке родовище бурштину на Рівненщині, м. Кам'янець-Подільський, села Китайгород і Маліївці на Хмельниччині, міста Кремінець, Заліщики, Бучач, печера Оптимістична (Тернопільська обл.), с. Крилос (Івано-Франківська обл.), с. Підкамінь (Львівська обл.) та ін. [14].

Понад 30 здобувачів закінчило аспірантуру на кафедрі петрографії. Серед них кандидатські дисертації свого часу захистили такі молоді вчені: О. Горбачевська (1954), М. Фішкін (1954), В. Золотухін (1958), З. Ляшкевич (1959), О. Ушакова (1960) – науковий керівник В. Соболев; Я. Плакса (1965), В. Хмельвський (1968), А. Шайнюк (1969), Г. Бойчук (1972), Ю. Карпенчук (1975) – наук. кер. Д. Бобровник; І. Кривошлик (1984, наук. кер. О. Бобрієвич), М. Кошіль (2002, наук. кер. А. Сеньковський), С. Войтович (2017, наук. кер. В. Гулій).

Від початку діяльності кафедри петрографії її співробітники активно провадили різноманітні наукові дослідження. На кафедрі розвивали такі наукові напрями: розсипна алмазонасність Якутського й Архангельського регіонів, Українського щита і його схилів; неогенові вулканічні комплекси Закарпаття та пов'язана з ними рудоносність; глауконітові відклади України та використання глауконіту в промисловості й охороні довкілля; Бурштинське родовище мангану та інші залізо-манганові рудопрояви Західної України; фосфоритосні відклади України; літологія та умови утворення карбонатних відкладів Львівсько-Волинської западини; петрографія докембрійських утворень Воронежсько-Українського мегаблока; розчленування і систематика магматичних порід на підставі виділення ізоморфних і псевдоморфних рядів магматичних формацій тощо.

Протягом останніх десяти років працівники кафедри в межах робочого часу виконували та виконують такі науково-дослідні роботи: «Геохімічні моделі абіогенного походження концентрацій вуглеводнів» (2014–2018) та «Мінералого-геохімічне моделювання взаємодії силікатних і карбонатних порід за різних умов, температур, тисків і складу флюїдів» (2019–2022) (науковий керівник В. Гулій); «Петрологічні моделі еволюції глибинних порід та їх використання для прогнозно-пошукових цілей» (2016–2020)

та «Мінералого-геохімічні і петрологічні дослідження порід різновікових комплексів центральних та західних регіонів України» (2025–2027) (І. Побережська); «Літогенетичні особливості та рудоносність осадових формацій Карпат» (2017–2020) та «Літолого-петрологічні дослідження генезису осадових, магматичних та метаморфічних комплексів порід західної і центральної частин України та проблеми їхнього генезису» (2022–2024) (О. Костюк); «Дослідження кам'яного матеріалу пам'ятників культурної спадщини Галичини» (2016–2020) та «Мінералого-петрографічні дослідження геотуристичних об'єктів та пам'ятників культурної спадщини Західної України» (2021–2023) (У. Борняк) [14].

Співробітники кафедри петрографії за 80-річну історію опублікували понад 750 наукових праць, серед них відомі монографії та фундаментальні наукові статті В. Соболева, О. Бобрієвича, Д. Бобровника та інших видатних учених. Серед монографій останніх 20-ти років зазначимо такі: «Дослідження Дністра: 10 років громадської екологічної експедиції «Дністер» (співавтор А. Сеньковський, 1998); «Мінерали Українських Карпат. Борати, арсенати, фосфати, молібдати, сульфати, карбонати, органічні мінерали і мінералоїди» (співавт. А. Сеньковський, В. Хмелівський, 2003); «Геолого-генетична типізація золоторудних родовищ України» (співавтор В. Степанов, 2004); «Шацьке поозер'я: характеристика абіотичних і біотичних компонентів екосистем» (співавт. В. Хмелівський, О. Костюк, В. Лашманов, О. Хмелівська, 2008); «Мінерали Українських Карпат. Процеси мінералоутворення» (співавтор В. Степанов, 2014); «Фактори загроз біорізноманіттю заповідних територій Українських Карпат, Розточчя та Західного Полісся» (співавтор О. Костюк, 2016) та ін. (див. рис. 6).

Серед статейних публікацій, які ілюструють надзвичайну різноманітність наукових інтересів співробітників кафедри петрографії, наведемо такі праці: «До вивчення кристалічних порід околиць м. Хмельник Вінницької області» (Рибачок, 1961); «До питання про генезис самородної сірки Прикарпатських родовищ» (Бобровник, 1967); «Корундові кристалічні сланці в центральній частині Українського щита» (співавтор Є. Лавренко, 1976); «Металогенія золота Українських Карпат» (співавтор В. Степанов, 1994); «Геохіміко-петрохімічні особливості кімберлітів Приазов'я» (співавтор Ю. Федоришин, 1998); «Наукове обґрунтування перспектив корінної та розсипної алмазносності території України» (співавтор О. Бобрієвич, 2000); «Проблеми систематики вулканічних серій основного складу» (співавтор К. Свешніков, 2001); «Особливості серпентинізації та карбонатизації кімберлітів Приазов'я» (співавтор Ю. Федоришин, 2002); «Морфологія та оптичні властивості алмазних кубів та тетрагексаєдрів із кімберлітів» (співавтор І. Побережська, 2003); «Про формування сульфідів у мідистих відкладах Скибових Карпат» (Костюк, 2004); «Нова теригенно-мінералогічна провінція у сучасних озерних відкладах північно-західної частини Українського Полісся» (співавт. В. Хмелівський, В. Лашманов, 2005); «Умови утворення гранітоїдів палеопротерозойської тектономагматичної активізації Українського щита за хімічним складом біотиту» (співавтор К. Свешніков, 2005); «Сапропелеві мули Полісся (на прикладі Шацьких озер)» (співавт. В. Хмелівський, О. Костюк, 2010); «Перша знахідка кусонгіту в експлозивних утвореннях України» (співавт. І. Побережська, В. Степанов, 2014); «Компонентний склад штучного каменю історичної частини м. Львова» (Сеньковський, Степанов, Андріяшева, Побережська, 2014); «Особливості мінерального складу та походження карбонатитів Сіліньярві (Фінляндія)» (співавт. В. Гулій, В. Степанов, І. Побережська, 2015); «Мінералого-петрографічні особливості вулканічних порід Вигорлат-Гутинського пасма (околиці смт Кольчино та с. Кленовець Закарпатської області)» (співавт. І. Побережська, В. Степанов, 2017); «Перспективи мінералого-петрографічних досліджень природного

каміння деяких архітектурних та сакральних споруджень минулих часів на території Галичини» (Борняк, Гулій, 2018); «Серпентини – індикатори метаморфічних і геодинамічних перетворень мезозойських перидотитів Внутрішніх Українських Карпат» (співавтор В. Степанов, 2019); «Родовища алебастру Галичини» (Гулій, Борняк, Костюк, Степанов, 2019); «Pumpellyite from metabasalts of the Ukrainian Carpathians» (Poberezhska, Bilyk, Matkovskiy, Slyvko, Dubrovskiy, 2023); «Верхньокрейдово-нижньоеоценові аргіліти Зовнішніх Карпат (петрохімічний та палеогеодинамічний аспекти)» (співавтор О. Костюк, 2024); «Прояви басаніту в сульфатних відкладах Городищенського родовища гіпсів» (Білай, Побережська, Білик, Менцінський, 2025); «Features of the mineral composition of andesites from the Matekivskiy and Obavskiy volcanic complexes of the Vyhohat-Nutynske ridge (Ukrainian Carpathians)» (co-author I. Poberezhska, 2025) та ін.

Співробітники кафедри петрографії брали активну участь в організації та проведенні під егідою геологічного факультету різноманітних наукових форумів різного рангу, як-от «Осадове мінералоутворення» (1955), «Дослідження і використання глини» (1957), Третя вулканологічна нарада (1969), конференція, присвячена 90-річчю від дня народження академіка В. Соболева (1998) [6], наукова конференція з сучасних проблем літології (до 100-річчя від дня народження проф. Д. Бобровника, 2000), «Проблемні питання мінералогії і петрології» (до 100-річчя від дня народження акад. В. Соболева, 2008) та ін. Науковці кафедри неодноразово представляли результати своїх досліджень на таких наукових форумах, що їх регулярно організовує геологічний факультет: Наукові читання імені академіка Євгена Лазаренка (з 1997 р.), «Проблеми геології фанерозою України» (з 2022 р. «Проблеми геології України»), «Геотуризм: практика і досвід». Щороку взимку колектив кафедри бере участь у пленарних засіданнях на факультеті в межах Звітної наукової конференції ЛНУ імені Івана Франка [14].

Співробітники кафедри петрографії тісно співпрацювали з колегами різних наукових установ і виробничих організацій України та інших країн. Зокрема, у 1997 р. Ю. Федоришин брав участь в організації та проведенні виставки «Мінерали України» на XV міжнародній виставці-ярмарку у Мішкольці (Угорщина). У 2002 р. К. Свешніков був учасником проекту «Eurobridge», присвяченому комплексному дослідженню літосфери докембрійського кратона Північно-Східної Європи. У межах проекту він керував навчальними практиками студентів Вроцлавського, Сілезького університетів та Краківської гірничої академії, які відбувались у Криворіжжі та Криму. Згідно з укладеними угодами працівники кафедри проходили міжнародне наукове стажування у Варшавському університеті (Ю. Федоришин, 1999), Вроцлавському університеті (аспірантка А. Бучинська, 2002), Університеті прикладних наук м. Рига (О. Костюк, 2022). У 2010 р. Ю. Дорошенко у складі делегації геологічного факультету на запрошення монгольських випускників відвідав Монголію. Львів'яни взяли участь у церемонії відкриття національного свята «Наадам» з нагоди 804-ї річниці Монголії й відвідали унікальне комплексне золото-мідь-молібденове родовище Оюу Толгой в пустелі Гобі. Родовище відкрите за участю випускника факультету 1991 р., учня Ю. Дорошенка Тумур-Очірин Мунхбата [8; 13].

Викладачі кафедри петрографії завжди залучали до наукових досліджень талановиту студентську молодь. Зокрема, протягом 1976–1993 рр. при кафедрі активно працювала міжфакультетська студентська науково-дослідна група «Шельф», створена 1975 р. з метою проведення систематичних комплексних досліджень природи, культурних пам'яток та екологічних проблем Українського Полісся (на прикладі Шацького приозер'я), розробки рекомендацій з їхньої охорони та раціонального використання. Від геологічного факультету групою керували В. Хмельський, В. Лашманов та Е. Янчук. Студенти-геологи досліджували особливості літологічного складу донних і прибережних

відкладів Шацьких озер, проблеми літогенезу моренних відкладів регіону. У складі групи, яка налічувала близько 450 студентів, були також представники біологічного, географічного, історичного, юридичного, філологічного факультетів університету та інших ЗВО Києва, Луцька, Тернополя й Івано-Франківська. Група була одним із ініціаторів створення Шацького національного природного парку. За час існування групи «Шельф» результати досліджень стали підґрунтям для написання 40 дипломних і 100 курсових робіт. У 1982 р. студент А. Сморщок та доц. В. Хмелівський здобули III премію на Другому всесоюзному конкурсі «Екотехніка-82» за працю «Шацькі озера і деякі проблеми їх охорони» [5; 17; 19].

Студенти кафедри петрографії під керівництвом А. Сеньковського протягом 1995–2010 рр. брали активну участь у роботі громадської еколого-культурологічної експедиції «Дністер», яка була організована у Львові ще 1988 р. Товариством Лева. Дослідницька група на катамаранах і байдарках сплавлялася за течією Дністра з кількадедними зупинками для досліджень у гирлах найбільших допливів Дністра (іноді практикували й піші походи). Головні об'єкти досліджень – води Дністра та його приток, ґрунти берегів, джерела забруднення вод, ґрунтів і повітря, вода в криницях [3; 13; 16; 19]. За результатами експедиції 2002 р. М. Кошіль захистила кандидатську дисертацію на тему «Донні відклади верхньо-середньої частини р. Дністер (еколого-геохімічний аспект)». У 2025 р. участь в експедиції «Дністер» брала У. Борняк.

На кафедрі зберігається величезна колекція зрізів, а також шліфів гірських порід і породоутворювальних мінералів. Відразу після заснування кафедри петрографії Мінералогічний музей передав їй численні збірки гірських порід і шліфів. Упродовж усього існування кафедри ці колекції регулярно поповнювалися завдяки активній діяльності викладачів і співробітників, студентів і випускників факультету. Упорядковано навчальні колекції магматичних, метаморфічних і метасоматичних порід (понад 600 зрізів) та осадових утворень (понад 300). У скляних вітринах і запасниках зберігається понад 900 зрізів різноманітних гірських порід і породоутворювальних мінералів з усього світу. Представлені практично всі гірські системи Євразії – Альпи, Карпати, Кавказ, Урал, Тянь-Шань, Памір, Саяни, Алтай. Привертає увагу колекція ефузивних порід із Закарпаття, Сибіру, Камчатки, Курильських островів, Кавказу. Окрема вітрина присвячена породам Українського щита. Час від часу працівники кафедри оновлюють вітрини, у яких виставлено приватні кам'яні колекції викладачів – У. Борняк, В. Гулія, Ю. Дорошенка, І. Побережської та зрізи, привезені студентами з навчальних практик. Із зрізів порід, що зберігаються у фондах, неодноразово komponували колекції для проведення Всеукраїнських студентських олімпіад і конкурсів.

Навчальна колекція шліфів налічує понад 4 300 одиниць і охоплює шліфи мінералів і різноманітних гірських порід. У запасниках зберігаються шліфи, зроблені до 1945 р., а також шліфи, що їх свого часу передавали на кафедру співробітники Львівської геолого-розвідувальної експедиції та УкрНДГРІ. Не можна не відзначити важливу роль у створенні навчальних колекцій шліфів таких співробітників кафедри, як Ю. Дорошенко, Є. Лавренко, В. Хмелівський, І. Побережська та ін. Зберігаються також окремі колекції шліфів порід Українського щита, Передкарпатського регіону, осадів Чорного моря, кімберлітів, Алданського та Індійського щитів, Забайкалля й інших регіонів. Завдяки чималим фондам шліфів викладачі мають змогу регулярно поповнювати чи оновлювати навчальні збірки.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Кафедра петрографії ЛНУ імені Івана Франка за період з 1945 р. пройшла славний творчий шлях. Здобутки представників кафедри високо оцінені науковою спільнотою України, і не тільки. Зокрема, В. Соболев став лауреатом Державної премії у галузі науки і техніки (1950). Премією імені академіка

В. І. Вернадського АН України відзначено А. Сеньковського (1994). Золотою медаллю «Людина року» (1998) Американського біографічного інституту та іменною срібною медаллю «Видатні люди XX століття» (2000) у номінації ІВС Кембриджу (Великобританія) нагороджено О. Бобрівича. За підготовку фахівців для Монголії медаллю «800-річчя Монголії» нагороджено Ю. Дорошенка (2010). Державна геологічна служба України нагородила пам'ятним знаком А. І. Лутугіна «За заслуги у розвідці надр» Ю. Федоришина [3; 13; 14].

Сучасна кафедра мінералогії, петрографії і геохімії імені професора Ореста Матковського є провідною в підготовці висококваліфікованих дослідників речовинного складу геологічних об'єктів. Її мета – підготовка фахівців, які здатні розв'язувати складні наукові і прикладні задачі щодо вибору методів досліджень, аналізу мінералогічних, петрологічних і геохімічних даних, моделювання петрологічних і геохімічних процесів та інтерпретації результатів дослідження. Колектив кафедри і надалі докладатиме максимум зусиль щодо підготовки кваліфікованих професіоналів, здатних успішно вирішувати комплексні геологічні проблеми [14]. Для реалізації поставлених завдань потрібно зміцнити кадровий потенціал кафедри, також доцільно розширювати всебічну співпрацю з колегами з інших ЗВО відповідного профілю, геологічних інституцій і виробничих організацій України та інших країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бакуменко І. Т., Павлишин В. І. В. С. Соболев – видатний петролог і мінералог. *Записки Укр. мінерал. т-ва*. 2008. Т. 5. С. 136–140. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/items/968eef02-a651-487f-ab9c-9b9d81c2dd41>
2. Бакуменко І. Т., Матковський О. І., Хмелівський В. О. Життєвий і творчий шлях В. С. Соболева. *Мінерал. журн.* 1998. Т. 20. № 6. С. 5–9.
3. Білоніжка П., Матковський О., Павлунь М., Сливко Є. Геологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1945–2010). Львів: ВЦ ЛНУ, 2010. 520 с.
4. Бобрівич О. П., Хмелівський В. О., Затхей Р. А. З історії кафедри петрографії Львівського держуніверситету. *Проблеми геологічної науки та освіти в Україні* : тези доп. наук. конф., присвяченої 50-річчю геол. ф-ту. Львів : ЛДУ імені Івана Франка, 1995. С. 21–23.
5. Костюк О., Дворжак Т., Дворжак Є., Богданова М. Міжфакультетська студентська науково-дослідна група підводних досліджень «Шельф»: спогади і перспективи діяльності (до 50-річчя від часу заснування). *80 років геологічному факультету: нові тренди розвитку геологічної освіти і науки* : матеріали міжнар. конф., присвяченої 80-річчю геол. факультету ЛНУ імені Івана Франка. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2025. С. 166–169. URL: https://necu.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/80_tezy_compressed.pdf
6. Матеріали наукової конференції, присвяченої 90-річчю від дня народження академіка В. С. Соболева / відп. ред. О. І. Матковський. Львів, 1998. 98 с.
7. Матковський О. Внесок професора О. П. Бобрівича у вивчення надр України (до 80-річчя від дня народження). *Мінерал. зб.* 2009. № 59. Вип. 1. С. 179–185. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/mineralogy/article/view/1143>
8. Матковський О. Про поїздку в Монголію. *Мінерал. зб.* 2010. № 60. Вип. 2. С. 159–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Minzb_2010_60_2_19
9. Матковський О., Бакуменко І. Академік В. С. Соболев – видатний мінералог і петрограф XX століття (до 100-річчя від дня народження). *Мінерал. зб.* 2008. № 58. Вип. 1–2. С. 4–18.

10. Матковський О. І. Внесок академіка В. С. Соболева у розвиток мінералогії в Україні (до 110-ї річниці від дня народження). *Записки Укр. мінерал. т-ва*. 2018. Т. 15. С. 119–121.
11. Матковський О. І., Павлунь М. М. Розвиток геології у Львівському національному університеті імені Івана Франка. *Вісник Львів. ун-ту. Сер. геол.* 2005. Вип. 19. С. 4–21.
12. Матковський О. І., Федоришин Ю. І. Львівський період науково-педагогічної діяльності В. С. Соболева і його значення для розвитку мінералогії та петрографії в Україні. *Мінерал. журн.* 1998. Т. 20. № 6. С. 10–17.
13. Павлунь М., Матковський О., Сливко Є., Білоніжка П., Іваніна А. Геологічному факультету Львівського національного університету імені Івана Франка 75 років. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 208 с. URL: <https://geology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/75-rokiv.pdf>
14. Павлунь М., Ціхонь С., Сливко Є., Гайовський О., Дворжак Т. Геологічному факультету Львівського національного університету імені Івана Франка 80 років. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2025. 178 с. URL: <https://geology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/11/80-richchia-fakultetu.pdf>
15. Побережська І., Сливко Є. До 95-річчя від дня народження Олександра Павловича Бобрівича. *Мінерал. зб.* 2023. № 73. С. 67–71. URL: <https://journals.lnu.lviv.ua/index.php/mineralogy/article/view/347/327>
16. Сливко Є., Побережська І., Шакін А. Андрій Юрійович Сеньковський (некролог). *Мінерал. зб.* 2011. № 61. Вип. 1–2. С. 186–189. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/mineralogy/article/viewFile/1013/1007>
17. Хмелівський В. Внесок міжфакультетської студентської науково-дослідної групи підводних досліджень «Шельф» у вивчення Українського Полісся. *Мінерал. зб.* 2005. № 55. Вип. 1–2. С. 201–204. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/mineralogy/article/viewFile/1248/1232>
18. Хмелівський В., Зарицький П., Матковський О., Білоніжка П. Науково-педагогічна спадщина професора Д. П. Бобровника (до сторіччя з дня народження). *Мінерал. зб.* 2002. № 51. Вип. 2. С. 141–151.
19. Хмелівський В. О., Артюх В. С., Стецюк В. М. Комплексні студентські науково-дослідні групи як ефективний метод організації студентської науково-дослідної роботи (на прикладі досвіду груп «Шельф» та «Дністер»). *Наук. вісн. УкрДЛТУ*. 1998. Вип. 94. С. 133–136.

REFERENCES

1. Bakumenko, I. T., & Pavlyshyn, V. I. (2008). V. S. Sobolev – vydatnyi petroloh i mineraloh [V. S. Sobolev – an outstanding petrologist and mineralogist]. *Proceedings of the Ukrainian Mineralogical Society*, 5, 136–140. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/items/968eef02-a651-487f-ab9c-9b9d81c2dd41>
2. Bakumenko, I. T., Matkovskiy, O. I., & Khmelivskiy, V. O. (1998). Zhyttievyi i tvorchi shliakh V. S. Sobolevia [The life and career of V. S. Sobolev]. *Mineralogical Journal*, 20 (6), 5–9.
3. Bilonizhka, P., Matkovskiy, O., Pavlun, M., & Slyvko, Ye. (2010). *Heolohichniy fakultet Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka (1945–2010)* [Faculty of Geology of the Ivan Franko National University of Lviv (1945–2010)]. Lviv: PC of LNU.
4. Bobriievych, O. P., Khmelivskiy, V. O., & Zatkhei, R. A. (1995). Z istorii kafedry petrohrafiy Lvivskoho derzhuniversitytetu [History of the Department of Petrography of Lviv State University]. In *Problems of geological science and education in Ukraine: Abstracts of reports of the Sci. Conf. dedicated to the 50th anniversary of the Faculty of Geology* (pp. 21–23). Lviv: State University of Lviv.

5. Kostiuk, O., Dvorzhak, T., Dvorzhak, Ye., & Bohdanova, M. (2025). Mizhfakultetska studentska naukovo-doslidna hrupa pidvodnykh doslidzhen «Shelf»: spohady i perspektyvy diialnosti (do 50-richchia vid chasu zasnuvannia) [Interfaculty student research group for underwater research «Shelf»: Memories and prospects for activity (to the 50th anniversary of its founding)]. In *80 years of the Faculty of Geology: new trends in the development of geological education and science: Materials of the Intern. Conf. dedicated to the 80th anniversary of the Faculty of Geology of the Ivan Franko National University of Lviv* (pp. 166–169). Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. URL: https://necu.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/80_tezu_compressed.pdf
6. Matkovskiy, O. I. (Ed.) (1998). *Materialy naukovoï konferentsii, prysviachenoï 90-richchiiu vid dnia narodzhennia akademika V. S. Sobolieva* [Materials of the Sci. Conf. dedicated to the 90th anniversary of the birth of Acad. V. S. Sobolev]. Lviv.
7. Matkovskiy, O. (2009). Vnesok profesora O. P. Bobriievycha u vyvchennia nadr Ukrainy (do 80-richchia vid dnia narodzhennia) [Contribution of Professor O. P. Bobriievych to the study of the subsoil of Ukraine (to the 80th anniversary of his birth)]. *Mineralogical Review*, 59 (1), 179–185. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/mineralogy/article/view/1143>
8. Matkovskiy, O. (2010). Pro poizdku v Monholiiu [About a trip to Mongolia]. *Mineralogical Review*, 60 (2), 159–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Minzb_2010_60_2_19
9. Matkovskiy, O., & Bakumenko, I. (2008). Akademik V. S. Soboliev – vydatnyi mineraloh i petrohraf XX stolittia (do 100-richchia vid dnia narodzhennia) [Academician V. S. Sobolev – outstanding mineralogist and petrologist of the 20th century (to the centenary anniversary)]. *Mineralogical Collection*, 58 (1–2), 4–18.
10. Matkovskiy, O. I. (2018). Vnesok akademika V. S. Sobolieva u rozvytok mineralohii v Ukraini (do 110-yi richnytsi vid dnia narodzhennia) [Contribution of Academician V. S. Sobolev to the development of mineralogy in Ukraine (to the 110th anniversary of his birth)]. *Proceedings of the Ukrainian Mineralogical Society*, 15, 119–121.
11. Matkovskiy, O. I., & Pavlun, M. M. (2005). Rozvytok heolohii u Lvivskomu natsionalnomu universyteti imeni Ivana Franka [Development of geology at the Ivan Franko National University of Lviv]. *Visnyk of the Lviv University. Ser. Geol.*, 19, 4–21.
12. Matkovskiy, O. I., & Fedoryshyn, Yu. I. (1998). Lvivskiy period naukovo-pedahohichnoi diialnosti V. S. Sobolieva i yoho znachennia dlia rozvytku mineralohii ta petrohrafiï v Ukraini [The Lviv period of scientific and pedagogical activity of V. S. Sobolev and its significance for the development of mineralogy and petrography in Ukraine]. *Mineralogical Journal*, 20 (6), 10–17.
13. Pavlun, M., Matkovskiy, O., Slyvko, Ye., Bilonizhka, P., & Ivanina, A. (2020). *Heolohichnomu fakultetu Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka 75 rokiv* [Seventy-five years of the Faculty of Geology of the Ivan Franko National University of Lviv]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. URL: <https://geology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/75-rokiv.pdf>
14. Pavlun, M., Tsikhon, S., Slyvko, Ye., Haiovskyi, O., & Dvorzhak, T. (2025). *Heolohichnomu fakultetu Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka 80 rokiv* [Eighty years of the Faculty of Geology of the Ivan Franko National University of Lviv]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. URL: <https://geology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/11/80-richchia-fakultetu.pdf>
15. Poberezhska, I., & Slyvko, Ye. (2023). Do 95-richchia vid dnia narodzhennia Oleksandra Pavlovycha Bobriievycha [To the 95th anniversary of the birth of Oleksandr Pavlovych Bobriievych]. *Mineralogical Collection*, 73, 67–71. URL: <https://journals.lnu.lviv.ua/index.php/mineralogy/article/view/347/327>

16. Slyvko, Ye., Poberezhska, I., & Shakin, A. (2011). Andrii Yuriiovych Senkovskiy (nekroloh) [Andrii Yuriiovych Senkovskiy (obituary)]. *Mineralogical Review*, 61 (1–2), 186–189. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/mineralogy/article/viewFile/1013/1007>
17. Khmelivs'kyi, V. (2005). Vnesok mizhfakultetskoï studentskoï naukovu-doslidnoi hrupy pidvodnykh doslidzhen «Shelf» u vyvchennia Ukrainskoho Polissia [Contribution of the interfaculty student scientific-research group of underwater investigations «Shelf» in the Ukrainian Polissya studies]. *Mineralogical Collection*, 55 (1–2), 201–204. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/mineralogy/article/viewFile/1248/1232>
18. Khmelivs'kyi, V., Zaryts'kyi, P., Matkovs'kyi, O., & Bilonizhka, P. (2002). Naukovo-pedahohichna spadshchyna profesora D. P. Bobrovnyka (do storichchia z dnia narodzhennia [Scientific-pedagogical legacy of professor D. P. Bobrovnyk (by one century from birthday)]. *Mineralogical Collection*, 51 (2), 141–151.
19. Khmelivskiy, V. O., Artiukh, V. S., & Stetsiuk, V. M. Kompleksni studentski nauovo-doslidni hrupy yak efektyvnyi metod orhanizatsii studentskoï naukovu-doslidnoi roboty (na prykladi dosvidu hrup «Shelf» ta «Dnister») [Integrated student research groups as an effective method of organizing student research work (based on the experience of the «Shelf» and «Dnister» groups)]. *Scientific Bulletin of UNFU*, 94, 133–136.

DEPARTMENT OF PETROGRAPHY OF THE LVIV UNIVERSITY (TO THE 80TH ANNIVERSARY OF ITS FOUNDATION)

Oleksandr Kostyuk, Inha Popova

oleksandr.kostyuk@lnu.edu.ua; inga.popova@lnu.edu.ua

*Ivan Franko National University of Lviv,
4, Hrushevskoho St., Lviv, Ukraine, 79005*

The comprehensive activities of the Department of Petrography, which was founded in 1945, were briefly analysed. It was the only department in Ukraine that had such a name and trained petrographers. In 2020, as a result of the reorganization of the Faculty of Geology, it was merged with the Department of Mineralogy, and now it is the Department of Mineralogy, Petrography and Geochemistry named after Professor Orest Matkovskiy.

The contribution of the Department's staff to the development of petrology and lithology is described. Some aspects of the educational process, achievements in the preparation and publication of educational and methodological literature are highlighted. The Department trained petrographers for such countries as Algeria, Angola, Burkina Faso, Vietnam, Ivory Coast, Cuba, Laos, Mongolia, East Germany, Senegal, Syria, Turkmenistan in different years. A grinding workshop was created at the Department in 1946, and in 1950 – an interdepartmental laboratory of lithological research, which in 2020 was merged with the laboratory of physical methods of research of minerals and rocks and is now a laboratory of mineralogical and petrological research.

The main scientific directions developed at the Department since its foundation by the famous professors V. Soboliev, D. Bobrovnyk, O. Bobrievych, K. Sveshnikov, their colleagues and students are analysed. The scientific publications of the Department staff, as well as their active participation in the organization and holding of various scientific forums of various ranks, are characterized.

Students and staff of the Department of Petrography participated in the activities of the interfaculty student research group «Shelf» in 1976–1993, and in the ecological and cultural expedition «Dniester» – in 1995–2010, 2025.

Currently, the Department is developing such main scientific areas as mineralogical and geochemical studies of hydrothermal and magmatic deposits; petrological studies of magmatic and metamorphic

complexes; lithology of sedimentary complexes; mineralogical and geochemical support during restoration work, etc. To implement the tasks set, the Department's specialists actively cooperate with domestic and foreign scientific and production institutions.

Key words: Department of Petrography, Department of Mineralogy, Petrography and Geochemistry named after Professor Orest Matkovskyi, petrology, lithology, educational process, research work, scientific publication, history of science, Faculty of Geology, Ivan Franko National University of Lviv.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 31.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026